

پرسش و پاسخ های پیشنهادی درس دوازدهم تاریخ (۲) یازدهم انسانی – تهیه کننده: مهران زنگنه

۱. **دین و اعتقادات اولیه مغولان قبل از مسلمان شدن را توضیح دهید؟** مغولان در آغاز پیرو آیینی ساده موسوم به شمنی بودند که زیر نظر روحانیانی با عنوان شمن اداره می شد. پیروان این آیین، مجموعه ای از مظاهر طبیعت را می پرستیدند و هرچند به خدای بزرگ اعتقاد داشتند، اما خداپرستی آنان ناقص بود.
۲. **بر خورد مغولان با ادیان دیگر چگونه بود؟** مغولان نسبت به مسائل دینی چندان تعصبی نداشتند و با پیروان دین های دیگر با ملایمت برخورد می کردند.
۳. **مدارای اعتقادی (تسامح و تساهل) مغولان ناشی از چه بود؟** بیشتر متأثر از شرایط زندگی آن ها بود، اما در پذیرش دین های مختلف از سوی فرمانروایان و بزرگان مغولی تأثیر بسزایی داشت.
۴. **تسامح و تساهل دینی مغول ها چه تأثیری بر اسلام پذیری آن ها داشت؟** تسامح و تساهل دینی مغولان باعث شد که پیروان دین های گوناگون در میان آنان به تبلیغ دین خود پردازند. بزرگان ایرانی، شامل دیوان سالاران، عالمان و مشایخ صوفی به خوبی از این موقعیت برای مسلمان کردن ایلخانان و امیران مغول بهره بردند.
۵. **چرا اسلام آوردن مغولان، یکی از رویدادهای مهم دوره ایلخانان بود؟** زیرا در نتیجه ی هم نوایی دین و دولت و برتری شریعت اسلامی بر یاسای چنگیزی، حکومت ایلخانی ماهیت ایرانی اسلامی یافت و موجب شد که مردم نسبت به آن احساس بیگانگی کمتری بکنند. همچنین با مسلمان شدن مغول ها، نفوذ و قدرت ایرانیان در دربار ایلخانان و اداره حکومت بیش از پیش افزایش یافت و زمینه برای بازسازی ایران و انجام اصلاحاتی در امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم آمد.
۶. **به دنبال کوشش های علمی و فرهنگی چه کسی در دوره ایلخانان تشیع در ایران گسترش یافت؟** خواجه نصیرالدین توسی.
۷. **کدام ایلخان مغول به مذهب شیعه گروید؟** أُلجایتو، پسر و جانشین غازان به این مذهب گروید.
۸. **وضعیت دینی و اعتقادی تیموریان چگونه بود؟** تیمور و جانشینان او مسلمان بودند و اصحاب دین را مورد احترام قرار می دادند. در عصر تیموری، مدارس، مساجد و خانقاه های بسیاری ساخته شد. سلاطین تیموری پیرو مذهب تسنن بودند. در دوران حکومت آنان همچون عصر ایلخانان، شیعیان و صوفیان با محدودیت و سخت گیری خاصی مواجه نبودند و آزادانه فعالیت می کردند.
۹. **ویژگی شاخص دینی دوره مغول و تیموری چه بود؟** اتحاد و زندگی مسالمت آمیز پیروان مذاهب و فرق اسلامی و معتقدان به دین های دیگر.
۱۰. **علل رشد تصوف را در دوران مغولان و تیموریان شرح دهید؟** هجوم ویرانگر و وحشت انگیز مغول به ایران و نگرانی و ناامیدی که در جامعه ایجاد کرد، نقش مؤثری در روی آوردن مردم به تصوف و رفتن به درون خانقاه ها داشت. از این رو، در عصر ایلخانان و تیموریان طریقت های صوفیانه ی بزرگی همچون صفویه، نعمت اللهیه، حروفیه، نوربخشیه، نقشبندیه، مشعشعیه، و ... ظهور کردند و یا فعالیت خود را گسترش بخشیدند.
۱۱. **کثرت پیروان و مریدان طریقت های صوفیانه موجب چه شد؟** موجب افزایش نفوذ و موقعیت اجتماعی رهبران و مشایخ آن طریقت ها شد. فرمانروایان و مقام های سیاسی و نظامی نیز مشایخ صوفی را مورد تکریم و احترام قرار می دادند. علاوه بر آن، اموال و املاک فراوانی که نذر و وقف خانقاه ها شد، تمکن مالی و قدرت اقتصادی مناسبی برای رهبران طریقت های صوفی پدید آورد.
۱۲. **از قرن نهم هجری به تدریج چه تغییر و تحول چشمگیری در فعالیت طریقت های صوفی به وجود آمد؟** از یک سو صوفیان به تشیع گرایش بیشتری نشان دادند و از طرف دیگر به تدریج برخی از طریقت ها مانند طریقت صفوی وارد سیاست شدند و برای به دست گرفتن قدرت، با فرمانروایان و پادشاهان به رقابت برخاستند.
۱۳. **فتوحات مغولان چه نتایجی در شکوفایی هنر به وجود آورد؟** در نتیجه ی فتوحات مغول، تجارب و سنت های هنری و هنرمندان سرزمین های فتح شده با یکدیگر پیوند خوردند و زمینه ی مناسبی برای شکوفایی هنر در دوران ایلخانان و تیموریان فراهم شد.
۱۴. **چه عواملی تأثیر ژرفی بر رونق فرهنگ و هنر در دوران ایلخانان و تیموریان نهاد؟** پیدایش مراکز بزرگ فرهنگی و هنری در شهرهای مختلف به خصوص مراغه، تبریز، شیراز، هرات و سمرقند و تأسیس کتابخانه های عظیم در این شهرها، تأثیر ژرفی بر رونق فرهنگ و هنر در این دوران نهاد.
۱۵. **هنر نگارگری و نقاشی در عصر ایلخانی چگونه بود؟** در عصر ایلخانان، هنر نگارگری که تلفیقی از سنت های نقاشی ایرانی و چینی بود، بیشتر در کتاب آرایی و مصور ساختن کتاب های تاریخی و متون ادبی و نیز کتاب های پزشکی، جانورشناسی و نجوم جلوه گر شد.

۱۶. نمونه‌ی باقیمانده شاهنامه مصور دوره‌ی ایلخانان را نام ببرید؟ شاهنامه‌ی مشهور به دموت.
۱۷. هنر نگارگری و نقاشی در عصر تیموری چگونه بود؟ هنر نگارگری در روزگار جانشینان تیمور چون شاهرخ و نوادگانش از جمله بایسنقر میرزا، در سراسر ایران به ویژه خراسان گسترش شگفت‌انگیزی یافت. در این دوره، مصور کردن کتاب‌های گوناگون از نجوم گرفته تا شاهنامه و دیوان‌های شعر به لحاظ کمی و کیفی افزایش پیدا کرد و کتاب‌هایی با قطع بزرگ پدید آمد. کیفیت خوب و فراوانی کاغذ و مواد نگارگری از قبیل رنگ و طلا در پدید آمدن کتاب‌های مصور به هنرمندان کمک زیادی کرد.
۱۸. فاخرترین نمونه‌ی شاهنامه‌ی مصور شده در عصر تیموری را نام ببرید؟ شاهنامه‌ی بایسنقری است که به دستور شاهزاده بایسنقر، خوشنویسی و مصور شد.
۱۹. چرا شهر هرات در زمان شاهرخ تیموری و جانشینانش به یکی از کانون‌های بزرگ علمی، فرهنگی و هنری جهان اسلام تبدیل شد؟ به خاطر داشتن ثروت هنگفت، کتابخانه‌های بزرگ و هنرمندان نامدار.
۲۰. کدام وزیر تیموری پشتیبان و مشوق جدی هنر و هنرمندان بود؟ امیرعلیشیر نوایی، شاعر و وزیر سلطان حسین میرزا بایقرا.
۲۱. نامورترین نقاشان عصر تیموری که بود؟ کمال‌الدین بهزاد.
۲۲. مغولان چگونه به هنر و معماری و ساختن شهرها و پدید آوردن آثار هنری تمایل نشان دادند؟ تحت تأثیر فرهنگ و هنر ایرانی اسلامی و با راهنمایی و تشویق فرهیختگان ایرانی.
۲۳. تیمور چگونه به عمران و آبادانی پایتخت خود سمرقند همت گماشت؟ با گرد آوردن هنرمندان و معماران بزرگ سرزمین‌های فتح شده در سمرقند.
۲۴. معماری ایرانی در دوره کدام جانشین تیمور به عظمت و شکوفایی کم‌نظیری دست یافت؟ در عصر شاهرخ و همسرش گوهرشاد بیگم.
۲۵. سرشناس‌ترین معماران دوره‌ی تیموری را نام ببرید؟ قوام‌الدین و غیاث‌الدین شیرازی و محمدبن محمود اصفهانی.
۲۶. ویژگی مهم معماری دوره‌ی تیموری را ذکر کنید؟ ایجاد بناهای عظیم، ساختن گنبدها، طاق‌ها، ایوان‌ها و مناره‌های بلند و تزیین ساختمان‌ها با گچبری و کاشی‌کاری و تزیین و زیباسازی بناها از ترکیب آجر و کاشی.
۲۷. چه عواملی در دوره‌ی مغول برای مدنی سرزمین ما را با رکود علمی و ادبی مواجه کرد؟ آثار و نتایج هجوم مغولان همچون قتل و مهاجرت اندیشمندان و عالمان، تخریب و تعطیلی مدارس، کتابخانه‌ها و مساجد.
۲۸. چه عواملی به تدریج شرایط را برای احیای فعالیت‌های علمی و آموزشی در ایران عصر مغول فراهم کرد؟ به دنبال تشکیل حکومت ایلخانان و گرایش مغولان به اسلام و نیز با افزایش قدرت سیاسی وزیران ایرانی.
۲۹. اوضاع ادبی دوران ایلخانان و تیموری را تشریح کنید؟ در دوره فرمانروایی ایلخانان زبان فارسی در قلمرو نظم و نثر رو به رشد گذاشت و به احیا و تقویت هویت ایرانی کمک کرد. در این دوره شعر حماسی و شاهنامه‌سرایی متداول بود. در عصر تیموری، شعر و شاعری رواج بیشتری یافت. شاهرخ، سلطان حسین بایقرا و امیرعلیشیر نوایی، وزیر شاعر او به زبان و ادب فارسی توجه جدی داشتند و شاعران و ادیبان را همه‌گونه پشتیبانی و تشویق می‌کردند. در این دوره شعر و شاعری گسترش فراوانی در میان مردم عادی داشت و بسیاری از شاعران از میان قشرهای مختلف مردم برخاستند.
۳۰. چرا تاریخ‌نگاری به زبان فارسی در عهد ایلخانان و تیموری رشد کرد؟ علاقمندی ایلخانان و فرمانروایان تیموری به جاودانه ساختن کشورگشایی و موفقیت‌های سیاسی و نظامی خود و خودآگاهی رجال ایرانی، تأثیر بسزایی بر رشد و شکوفایی تاریخ‌نگاری در آن عصر نهاد.
۳۱. آثار تاریخی مهم دوران ایلخانان و تیموری را نام ببرید؟ ۱- تاریخ جهانگشا، نوشته‌ی عطاملک جوینی ۲- جامع التواریخ، اثر خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی ۳- تاریخ‌گزیده، تألیف حمدالله مستوفی.
۳۲. نقش خواجه نصیرالدین توسی در پیشرفت‌های علمی دوره‌ی ایلخانان را ذکر کنید؟ وی بسیاری از دانشمندان متواری در برابر هجوم مغول را به ایران برگرداند و با تجمع ایشان در مرکز علمی رصدخانه‌ی مراغه زمینه‌ی فعالیت‌های علمی آن‌ها را هموار کرد.
۳۳. وضعیت علمی در دوره‌ی تیموریان چگونه بود؟ در عصر تیموریان نیز علوم مختلف رونق داشتند و به ویژه معارف دینی از اقبال بیشتری برخوردار بودند. مراکز علمی و کتابخانه‌های شهرهای هرات و سمرقند در زمان جانشینان تیمور بسیار فعال بودند و طالبان علم را از سراسر ایران و جهان اسلام به خود جذب می‌کردند. وجود شمار قابل توجه دانشمندانی که در رشته‌های مختلف علمی تبحر داشتند، نشانه‌ای از رشد و رونق علوم مختلف در دوره‌ی تیموری است.

موفق باشید - مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده - دی ماه ۱۳۹۶